

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 9ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1964

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝ. ΞΑΝΘΑΚΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΕΓΚΡΙΣΙΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1963

Ἐνεκρίθη ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας ὁ ἀπολογισμὸς τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1963.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ἐρρ. Σκάσσης**, παρουσιάσας τὸ βιβλίον τοῦ κ. Θεοδ. Παπαδοπούλλου «*Τὸ ἐθνολογικὸν πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Κυπριακὴν αὐτοῦ φάσιν*», εἶπε περὶ τοῦ περιεχομένου του τὰ κάτωθι:

Ἡ ἔργασία αὐτῆ τοῦ κ. Θεοδ. Παπαδοπούλλου, ἣν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, ἀποτελεῖ ἓν τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Μελετῶν. Τῆς αὐτῆς μελέτης, ὡς πληροφοροῦμαι, πρόκειται νὰ γίνῃ παρουσιάσις καὶ εἰς τὴν Βελγικὴν Ἀκαδημίαν, ὑφ' ἧς μάλιστα προσεκλήθη οὗτος νὰ κάμῃ ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ. Προκαταβολικῶς λέγομεν ὅτι τὸ δημοσίευμα τοῦτο οὐδεμίαν ἐνέχει πολιτικὴν χροιάν καὶ ὅτι ἡ ἐλάχιστη ἐν αὐτῇ ἄποψις ἐδράζεται μόνον ἐπὶ ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Λόγῳ δὲ ἐπειγούσης ἀνάγκης ταχείας δημοσιεύσεως τὸ κείμενον τῆς ἐκθέσεως ταύτης εἶναι πολὺν συμπεπυκνωμένον καὶ εἶναι προοίμιον μιᾶς ἄλλης λεπτομεροῦς ἐπεξεργασίας μετὰ παραπομπῶν εἰς ποικίλας διεθνεῖς πηγάς. Ὁ κ. Θ. Παπαδόπουλος τυγχάνει γνωστὸς εἰς ὑμᾶς καὶ ἔξ ἄλλης ἔργασίας γαλλιστὶ γεγραμμένης, *Poesie dynastique du Ruanda et épopée Akritique*, Paris, Belles Lettres 1963, ἐκ σ. 137, ἣν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς ὑμᾶς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 13 Ἰουνίου 1963¹. Τὸ ἔργον μάλιστα τοῦτο ἔτυχε τῆς προσοχῆς καὶ τῆς Accademia Nazionale dei Lincei.

1. Βλ. Πρακτικὰ Ἀκαδημ., τόμ. 38, 1963, σ. 314-318.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Παπαδοπούλλου «Τὸ ἐθνολογικὸν πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Κυπριακὴν αὐτοῦ φάσιν» εἶναι συνοπτικὴ ἀνάλυσις τοῦ Ἐθνολογικοῦ ζητήματος τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ εἰς μίαν κρίσιμον στιγμὴν τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ βίου, καθ' ἣν διακυβεύονται αἱ τύχαι τῆς τελευταίας πρὸς ἀνατολὰς Ἑλληνικῆς ἀκρωρείας, τῆς Κύπρου. Ὁ συγγραφεὺς, γνωστὸς διὰ τὰς ἐθνολογικὰς καὶ ἱστορικὰς του ἐργασίας, προβαίνει εἰς κριτικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀπὸ πενήκονταετίας περιόπου ὑποχωρήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἐθνολογικῶν δεδομένων, προσπαθεῖ δὲ νὰ τοποθετήσῃ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς κρίσεως ταύτης. Ὁ κ. Παπαδόπουλλος πιστεύει ἐξ ἄλλου ὅτι τὸ Κυπριακὸν πρέπει νὰ ἐνταχθῇ ἐντὸς τῶν γενικωτέρων πλαισίων τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, διὰ τὸ ὅποῖον ὑφίστανται ἱστορικαὶ καὶ ἐθνολογικαὶ ἐνδείξεις ὅτι δὲν εἰσῆλθεν εἰσέτι εἰς τὴν τελικὴν αὐτοῦ φάσιν.

Αἱ ἀπόψεις τοῦ κ. Παπαδοπούλλου ἔχουν χαρακτηριστὰ καθαρῶς ἐπιστημονικόν. Διατυπώνονται κατὰ τρόπον λίαν συμπεπικνωμένον, ἴσως διότι ἡ ἐπικαιρότης τοῦ ζητήματος καὶ ἡ ἀνάγκη ἐπείγουσης συνειδητοποιήσεως τοῦ Κυπριακοῦ ὡς προβλήματος ἐθνοἱστορικοῦ ἀπῆλθον μίαν διατύπωσιν ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην. Ἐξ ἄλλου τὴν ἔλλειψιν παραπομπῶν ἐντὸς τοῦ κειμένου ὁ συγγραφεὺς ἀναπληροῖ δι' ἀναγραφῆς ἐν τέλει διεθνoὺς βιβλιογραφίας κατ' αὐστηρὰν ἐπιλογὴν, ἐν ἧ ἀναφέρονται μεταξὺ ἄλλων καὶ σημαίνουσαι Τουρκικαὶ ἐργασίαι.

Αἱ ἰδέαι καὶ τὸ γενικὸν ἐπιχειρημα τῆς ἐργασίας αὐτῆς δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἀκολούθως:

1. Τὸ πρόβλημα τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπερ ἐπὶ ὀγδοηκονταετίαν συνίστατο εἰς διεκδίκησιν δικαίων, μετετρέπη, ἀφ' ἧς ἡ Κύπρος, γενομένη ἀνεξάρτητος, ἐνετάχθη εἰς νέον σύστημα διεθνῶν σχέσεων, εἰς πρόβλημα ἐθνικῆς ἐπιβιώσεως. Ὁ Παπαδόπουλλος θεωρεῖ ὅτι ἡ οὐσιαστικὴ αὐτὴ μεταβολὴ δὲν ἐσυνειδητοποιήθη καταλλήλως οὔτε ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας οὔτε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

2. Ὡς πρόβλημα ἐθνικῆς ἐπιβιώσεως τὸ Κυπριακὸν ἐντάσσεται ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ γενικωτέρου ἐθνολογικοῦ προβλήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὴν σύγχρονον φάσιν. Ὅφείλει ἐπομένως νὰ γίνῃ ἀντικείμενον διαπραγματεύσεως ὑπὸ τὸ φῶς τῆς γενικωτέρας ἐθνικῆς ἐμπειρίας εἰς τὸν τομέα τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἐθνικὴν ἐπιβίωσιν, ἀλλὰ κυρίως νὰ συνειδητοποιηθῇ ὡς ἐγκυμονοῦν κινδύνους μιᾶς νέας ἐθνολογικῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον.

3. Ἐφ' ὅσον ἡ τεχνικὴ ἢ στρατιωτικὴ διαπραγματεύσις τοῦ ζητήματος ἐπεμβαίνει μόνον ἀφ' ἧς ἡ πολιτικὴ ἢ διπλωματικὴ διαπραγματεύσις ἀποτύχη ν' ἀποσοβῆσιν τὴν ἐκδήλωσιν κρίσεως, ἐξετάζονται αἱ προϋποθέσεις μιᾶς ἐπιτυχοῦς

διαχειρίσεως ἐπὶ πολιτικοῦ καὶ διπλωματικοῦ ἐπιπέδου, αἵτινες συνίστανται εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ πλήρη γνῶσιν τῶν ὄρων τοῦ προβλήματος, οἱ ὅποιοι, εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν, εἶναι σχεδὸν ἀμιγῶς ἐθνοϊστορικοί.

4. Οἱ ἐθνοϊστορικοὶ ὄροι τοῦ Κυπριακοῦ, ὡς καὶ γενικώτερον τοῦ Νεοελληνικοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐθνολογικοῦ προβλήματος, εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἱστορικῶς διεμορφώθησαν ἐκ τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καὶ ἐπαφῶν θετικῶν ἢ ἀρνητικῶν. Οὐδεμία κατανόησις τῶν ὄρων αὐτῶν εἶναι δυνατὴ ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ, γνώσεως οὐχὶ ἐξωτερικῆς καὶ κατ' ἐπίφασιν, ἀλλ' ἐσωτερικῆς καὶ βαθείας καὶ — εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τῶν Τούρκων — κοινωνικοανθρωπολογικῆς, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ λαοῦ ἐθνολογικῶς ἀρχαίου, τοῦ ὁποίου αἱ ἐθνοϊστορικαὶ δυνατότητες μόνον διὰ τοιαύτης γνώσεως δύνανται νὰ κατανοηθοῦν.

5. Τοιαύτην γνῶσιν τῶν Τουρκικῶν λαῶν ἡ Νεοελληνικὴ ἱστορικὴ ἐπιστήμη δὲν διέθετε κατὰ τὸν Παπαδόπουλλον. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς μελέτης εἶναι ἐξ ἀπόψεως θεωρητικῆς καὶ τὸ σημαντικώτερον, διότι ὑποβάλλει τὴν Νεοελληνικὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην εἰς κριτικὴν, ἣτις, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἀληθεύη, ἐνέχει μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν. Ἄξιον προσοχῆς σημεῖον τῆς κριτικῆς ταύτης εἶναι ὅτι ἡ Νεοελληνικὴ ἱστορικὴ ἐπιστήμη ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὸ λαϊκὸν αἴσθημα περὶ τῶν Τούρκων, αἴσθημα καθαρῶς ὑποκειμενικόν, καὶ ἀπέδωκε μίαν εἰκόνα τοῦ λαοῦ τούτου ἀληθῆ ἴσως, ἀλλ' ἐπιπολαίαν, μὴ ἐξικνουμένην εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς περὶ τούτου πραγματικότητος. Ἡ ἔλλειψις Τουρκολόγων παρ' ἡμῖν ἀποτελεῖ σαφῆ ἔνδειξιν, κατὰ τὸν Παπαδόπουλλον, τῆς ἀτελοῦς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ἔχομεν, τῶν Τουρκικῶν λαῶν. Αἱ συνέπειαι δὲ τῆς ἀγνοίας ταύτης, δι' ἃς ἀποδίδεται εὐθύνη εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην, ὑπῆρξαν καὶ δύνανται νὰ καταστοῦν καταστρεπτικά, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας, καθ' ἣν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπεξεδύθη εἰς μίαν γιγαντιαίαν ἐθνικὴν ἐπιχείρησιν ἄνευ ἐπαρκοῦς γνώσεως τῶν ἐθνοϊστορικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀντιπάλου. Ἐξαίρονται, λέγει, αἱ ἐλάχισται περιπτώσεις Ἑλλήνων ἱστορικῶν, ὡς ὁ Παῦλος Καρολίδης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀμαντος, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος, Ἀσιανολόγος ὀκλής, ἐξήτασε δυστυχῶς μόνον ἀπὸ καθαρῶς ἱστορικοφιλολογικῆς ἐρεῦνης τὴν ἐθνολογικὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, χωρὶς ὅμως νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης ὑποχωρήσεως, ἀλλὰ δὲν πρέπει — λέγει ὁ Παπαδόπουλλος — νὰ τοῦ καταλογισθῇ εὐθύνη, διότι ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ δὲν ἦτο γνώστης τῆς Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας, ἐπιστήμης πρακτικῶς ἀγνώστου τότε ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ Κωνστ. Ἀμαντος ἐγκαινιάζει ρεαλιστικὴν ἀντίληψιν ἐν τῇ Νεοελληνικῇ ἱστορικῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἀπονέμει εἰς αὐτὸν τιμὴν διὰ τὸν ὀρθὸν προσανατολισμὸν του εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν αἰτίων τούτων.

6. Ἀκολουθῶς ὁ συγγραφεὺς προβαίνει εἰς τὴν διαχάραξιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν μιᾶς γνώσεως τῶν Τουρκικῶν λαῶν ὑπὸ τὸ πρῶσμα τῶν κοινωνικοανθρωπολογικῶν δεδομένων. Μόνον διὰ τῶν δεδομένων αὐτῶν δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ἡ καταστρεπτικὴ δρᾶσις τῶν Τουρκικῶν φύλων ἀπέναντι τῶν πολιτιστικῶς προηγμένων λαῶν. Οἱ Τοῦρκοι νομάδες μετεπήδησαν ἀπὸ νομαδικὴν κατάστασιν πολιτισμοῦ ἀπ' εὐθείας εἰς ἱστορικῶς προηγμένην τοιαύτην ἄνευ προηγηθείσης ἀφομοιώσεως τοῦ γεωργικοῦ κοινωνικοῦ σταδίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδράζονται ὅλοι οἱ μεγάλοι πολιτισμοί. Τοῦτο εἶχε σοβαρωτάτας συνεπείας ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Διότι διὰ τῆς ἀποτόμου μεταπηδήσεώς των ἀπὸ περιβάλλοντος στεππώδους εἰς ἱστορικῶς προηγμένον τοιοῦτον οἱ Τοῦρκοι νομάδες δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀφομοιώσουν πνευματικῶς τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ, τὰς ὁποίας καὶ ἀντελήφθησαν ὡς κατ' ἀρχὴν καταναλωτικὰς καὶ οὐχὶ ὡς ἀξίας παραγωγικὰς. Τοῦτο ἐξηγεῖ διατί καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας οἱ Τοῦρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συσσωρεύσουν καὶ ν' αὐξήσουν τὸ κοινωνικὸν κεφάλαιον τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν, ἀλλ' εἰς πλείστας περιπτώσεις τὸ ἐξεμηδένισαν, ἢ τὸ παρέδωκαν κατώτερον ἐκεῖνου ὅπερ παρέλαβον. Σχετικῶς τονίζεται ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἄνθησις τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα οὐδόλως ὀφείλεται εἰς ἐσωτερικὰ αἴτια, δηλ. εἰς πρωτοβουλίαν τινὰ ἢ τὰς μεταρρυθμιστικὰς προσπάθειάς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἀλλ' εἰς αἴτια ἐντελῶς ἐξωτερικὰ, δηλ. εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἐπαφῶν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἔθνῶν διὰ μέσον ἰσχυροτάτων καὶ καλῶς ὀργανωμένων Ἑλληνικῶν παροικιῶν ὡς καὶ εἰς τὴν ἐπέμβασιν τρίτων Δυνάμεων προστατίδων τῶν Χριστιανῶν Ὑπηκόων τῆς Πύλης.

7. Τὸ νεώτερον Τουρκικὸν Κράτος ἀπεσόβησε τὴν τελικὴν διάλυσιν τοῦ Ὀθωμανισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀκριβῶς διότι κατέβαλε μίαν γιγαντιαίαν προσπάθειαν εὐθυγραμμίσεως τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ βαθμὸς πραγματοποιήσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ Κεμάλ καὶ τῶν Νεοτούρκων διαχαρχθέντος προγράμματος ἐνέχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὰς συγχρόνους Ἑλληνοτουρκικὰς σχέσεις καὶ τὰς προοπτικὰς λύσεως τῆς ὑφισταμένης ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ διαφορᾶς. Οὐχὶ λοιπὸν ἡ ἐπιτυχία τοῦ προγράμματος, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία ἢ ὁ ἀτελής βαθμὸς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνησυχητικὴ ἔνδειξις. Διότι τοῦτο θὰ ἐσήμαιεν ὅτι ὁ Τουρκικὸς λαὸς θέλει πολιτευθῆ εἰς τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα ἐμφορούμενος τῶν ἐθνοϊστορικῶν αὐτοῦ προκαταλήψεων καὶ τοῦ φόβου ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως συσχετίσις τοῦ ἐπιπέδου ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐν Τουρκίᾳ πρὸς τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος. Ἐνδεικτικὴ τοῦ ἐπιπέδου τούτου εἶναι ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν βιβλιογραφικῶν κέντρων ἐρεῦνης τῆς Τουρκίας, ἣτις δὲν ἐγγυᾶται, κατὰ τὸν Παπαδόπουλλον, σημα-

τικήν εξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸ προσεχὲς μέλλον, παρ' ὅλον ὅτι εἰς τὸν τομέα τῆς Παιδείας ἔχουσιν ἐπιτευχθῆ σημαντικαὶ πρόοδοι, περισσότεραι ἀπὸ ὅ,τι γενικῶς πιστεύεται παρ' ἡμῖν. Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρων εἶναι ὁ παραλληλισμὸς τῆς Τουρκικῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν: ἡ κατιοῦσα ἐξέλιξις τῆς πρώτης ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνιοῦσαν ἐξέλιξιν τῆς δευτέρας κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἀφωμοίωσεν εἰσέτι τὰς ὑγιεῖς δημοσιονομικὰς ἀρχὰς εἰς τὸν πρέποντα βαθμόν.

8. Τέλος δύο ἐκ τῶν τελικῶν διαπιστώσεων τοῦ συγγραφέως χρήζουσι ἰδιαίτερας μνείας. (1ον) Ἡ ἀναπόφευκτος ἔνταξις τοῦ Κυπριακοῦ ἐντὸς τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Αὕτη εἶναι ἀπόρροια τῆς προαιωνίου πάλης τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐπιδρομεῖς, ἐπικυροῦται δὲ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς θελήσῃ νὰ διαχωρίσῃ τὴν πορείαν του ἀπὸ τοῦ κυρίου σώματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ Τουρκικὸς λαὸς δὲν θὰ ἔπαυε νὰ θεωρῇ τοῦτον ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ τὸν ἐντάσῃ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς γενικωτέρας αὐτοῦ πολιτικῆς ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. (2ον) Ἡ σημασία τοῦ Ἰσλαμισμοῦ διὰ τὸ μέλλον τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς τῆς τελευταίας πρὸς ἀνατολὰς ἀκρωρείας τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ σημεῖον τοῦτο προσλαμβάνει γενικωτέραν σημασίαν ἐν ὄψει τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὑποχωρήσεως ἔναντι τοῦ ἀναβιώσαντος Ἰσλαμικοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τῆς ἀνακτίσεως ὑπὸ τῶν Ἰσλαμικῶν λαῶν πολιτικῆς κυριαρχίας καθ' ὅλην τὴν Μέσην Ἀνατολήν (μὲ τὴν μόνην ἐξαίρεσιν τοῦ Ἰσραήλ) καὶ τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν. Τὸ σπουδαιότερον πρόβλημα, ὅπερ ἀνακύπτει ἐκ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἐξελίξεως, εἶναι κατὰ πόσον οἱ Ἰσλαμικοὶ λαοί, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐπιδράσεων τοῦ τεχνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔχουν ὑπερβῆ τὸ ἀρχαῖον στάδιον τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας, ἣν καθιεροῦναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Κοράνιον, ὅπερ θεωρεῖ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀλλοδόξων — Gihât — ὡς ἱερὸν καθήκον (Κοράν II 193, XLVII4). Βεβαίως εἰς τὴν ἀποψιν αὐτὴν δύναται ν' ἀντιπαχθῆ, ἀπὸ στενωτέρας πολιτικῆς σκοπιᾶς, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡγεσία τῶν Ἰσλαμικῶν ἐθνῶν ἔχει ἐξαρθρῆ ὑπεράνω τοιούτων προκαταλήψεων, οὐχ ἦττον ὅμως αὕτη δρᾶ ἐντὸς περιγεγραμμένων ἐθνικῶν καὶ ἱστορικῶν πλαισίων, ἅτινα δὲν δύναται νὰ παραβιάσῃ ἀτιμωρήτως. Ὁ Παπαδόπουλλος ἀντιμετωπίζει τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ἐθνοϊστορικῆς καὶ οὐχὶ τῆς πολιτικῆς σκοπιᾶς, ἥτοι ἀπὸ πολὺ εὐρύτερας καὶ ἀσφαλεστέρας βάσεως. Ἡ ἀγνοία τῶν ἐθνοϊστορικῶν δεδομένων ἐκ μέρους τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνη, ἣν μέμφεται ὁ συγγραφεὺς, τοῦ ὁποίου ἡ θεώρησις τοῦ πολιτικοῦ προβλήματος ὑπὸ τὸ πρῶσμα τῶν κοινωνικοανθρωπολογικῶν δεδομένων ἀποτελεῖ καινοτομίαν μεθοδολογικὴν, ἣν ὁ ἱστορικὸς δὲν δύναται εἰς τὸ μέλλον ν' ἀντιπαρέλθῃ.

Θὰ ἦτο λοιπὸν εὐχῆς ἔργον, ὅπως αἱ γόνιμοι καὶ ἐμφορούμενοι πνεύματος βαθέως ἱστορικοῦ ἰδέαι αὐταὶ τοῦ συγγραφέως τύχωσι τῆς δεούσης προσοχῆς παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων πολιτικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κύκλων, καὶ ὅπως αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς ἀντικειμενικοποιήσῃ ταύτας εἰς λεπτομερεστέρας ἐργασίας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν λαῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΕΛΟΥΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ. — Ἀπὸ Ἐπιδαύρου εἰς Ἅγιον Ὄρος, ὑπὸ Σπυρ. Μαρινάτου*.

Εἶναι γνωστὴ ἡ συνήθεια τῶν ἀρχαίων Ἀσκληπιείων, ὅπως διηγήσεις περὶ ἰαμάτων, ἐνυπνίων καὶ θαυμάτων ἐγγράφονται ἐπὶ στηλῶν ἐκτεθειμένων εἰς κοινὴν θέαν. Κυριώτατα γνωρίζομεν τοῦτο ἐκ τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Ἐπιδαύρου, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον τοῦ Λεβῆνος ἐν Κρήτῃ παρέσχεν ἀναλόγους διηγήσεις. Τὰ ἰάματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Καββαδίας, ἔκτοτε δὲ σειρὰ πολλῶν λογίων ἠσχολήθη περὶ ταῦτα. Εἰδικὸν βιβλίον ἐξέδωκεν ὁ Herzog, ὁ δὲ τελευταῖος πραγματευθεὶς ταῦτα εἶναι ὁ καθ. Werner Peek, ἐπενεργῶν πολλὰς καὶ σημαντικὰς νέας ἀναγνώσεις ἢ βελτιώσεις.

Πράγματι, ἡ κατάστασις τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι κακὴ καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἀναγκαίως ἐπισφαλῆς¹.

Τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἐνταῦθα εἶναι τὸ ὑπ' ἀρ. XLVI θαῦμα τῆς στήλης Γ', τὸ ὁποῖον παρατίθεται ἐξ ἀνάγκης ὀλόκληρον ἐνταῦθα κατὰ τὴν τελικὴν ἔκδοσιν τοῦ Peek:

- 8 *Καλλικράτεια* θησαυρόν. αὐτα τε-
 λευτάσαντός οἱ τοῦ ἀνδρός, αἰσθημένα δὲ ὅτι εἶ[η] πεῖ τῶι ἀνδρὶ χρυσίον κατορωρυ-
 γμένον, ἐπεὶ οὐκ ἐδύνατο μιστεύου[σα] εὐ[ρεῖν], ἀφίκετο εἰς τὸ ἱερόν ὑπὲρ τοῦ θη-
 12 *σαυροῦ* καὶ [ἐγκαθ]εῦ[δον]σα ὄψιν εἶδε· ἐδόκει αὐτᾷ ὁ θεὸς ἐπιστάς εἰπεῖν, Θα[ρρη]-
 λιῶν]ο[ς] μὴν]ὸς | ἐμ μεσημβρία ἐν τῆι λέοντος κεῖ[σθ]αι τὸ χρυσί[ον]. ἀμέρα]ς [δὲ

* SPYR. N. MARINATOS, Von Epidauros nach Athos.

1. W. PEEK, Fünf Wundergeschichten aus dem Asklepieion v. Epidauros, Abh. d. sächsischen Acad. d. Wiss. zu Leipzig, Phil. - hist. Klasse 56, Heft 3 (Akad. - Verlag, Berlin 1963). R. HERZOG, Die Wunderheilungen von Epidauros 1931. Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ, ΑΕ 1918, 162 ἐξ. — Περαιτέρω βιβλιογρ. παρὰ ΠΕΕΚ, ἔ.ἀ. 1 — 2. Ἡ θεμελιώδης δημοσίευσίς τῆς μεγάλης στήλης, ἥτις εἰδικώτερον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα : IG IV² 123.